

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.20.618 диссертациялык кеңештин эксперти Н.А. Асипованын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген изденүүчү Айдарова Жыпаргуль Мусаевнанын «Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу темадагы диссертациясына

ЭКСПЕРТТИК КОРУТУНДУСУ

Эксперт Асипова Н.А. изденүүчү Айдарова Ж.М. тарабынан берилген “Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынган кандидаттык диссертация Д 13.20.618 диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Каралып жаткан диссертациялык иш 13.00.01- педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине жооп берүүчү дидактиканын өтө маанилүү проблемасынан болуп эсептелген өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоого арналган.

2. Иштин максаты: өспүрүм курактагы окуучулардын курактык өзгөчөлүктөрү жана психологиялык-педагогикалык мүнөздөмүсүнүн негизинде окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо жана экспериментти изилдөө өткөрүү эсептелет. (максаттагы: “курактык өзгөчөлүктөрү жана психологиялык-педагогикалык мүнөздөмүсүнөн негизинде” деген нерселер аксиоматикалык далилдөөнү талап кылбаган жобо, ошондуктан бул жерде аларды көрсөтүүнүн кажети жок).

Коюулган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткарууга багытталган:

1. Өспүрүм курактагы окуучулардын өнүгүүсүнүн педагогикалык мүнөздөмөсүн ачыктоо.
2. Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо.

3. Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн жакшыртууга түрткү болгон педагогикалык технологияларды талдоо.
4. Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн калыптануусуна окуу-тарбиялоо процессинде педагогикалык экспериментти жүргүзүү аркылуу баа берүү.

Диссертацияда коюулган милдеттер логикалык жактан изилдөөнүн предметине туура келбегендей пикир калтырат.

Себеби, а) изилдөөнүн предмети өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүү болгодуктан, изилдөөнүн негизги милдети болуп аталган курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн теориялык негиздери аныктоо болуу керек эле. Ал эми изилдөөдө илимде кеңири белгилүү өспүрүм курактагы окуучулардын өнүгүүсүнүн педагогикалык мүнөздөмөсүн ачыктоо деп белгиленеген. б) Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн педагогикалык шарттарын аныктоону камтыган милдет 1 главада, иштелип чыккан натыйжалар түрүндө орун алган. в) 3 милдеттеги педагогикалык технологияларды талдоонун ордуна технологияларды иштеп чыгуу болуусу зарыл. г) 4 милдет дагы мазмундук жактан түздөөнү талап кылат. Бул жерде ...окуу көндүмдөрүн калыптандыруу боюнча педагогикалык экспериментти жүргүзүү жана анын натыйжасын аныктоо десе туура болот. Эмнеге баа берүү керек? Белгисиз...

Изилдөөнүн максаты жана милдеттеринде мүчүлүштүктөр болгондуктан, натыйжалар дагы логикалык жактан чаржайыт, даана жана так эмес элес калтырат.

Изилдөөнүн конкреттүү милдеттерин чечүү үчүн төмөнкүдөй **методдор колдонулган:** педагогикалык, психологиялык окуу-методикалык адабияттарды талдоо; байкоо жүргүзүү; педагогикалык тажрыйбаларды үйрөнүү, талдоо; аңгемелешүү, сурамжылоо; педагогикалык моделдештирүү; педагогикалык эксперимент; математикалык жана статистикалык талдоо. Диссертант тарабынан тандалып алынган изилдөө методдору коюлган милдеттердин табиятына адекваттуу деп эсептөөгө болот. Бирок, аталган милдеттерди колдонууда жана интерпретациялоодо чаташуулар кездешет. Мисалы аныктоочу (констатациялык) эксперимент учурунда текшерүүчү топтун эч зарылычлыгы жок. Ал эми калыптандыруучу эксперименттин мазмуну диссертациянын ар кайсы бөлүктөрүндө чачырап калгандыктан жупуну болуп көрүнөт.

Каралып жаткан коюлган милдеттерге жетүүнүн этаптары, каражаттары, методдору ж.б.у.с. изилдөөнүн логикасына ылайык келет.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу.

Диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугунда шек жок, себеби, билимдин сапаты тек гана мугалимдин окутуучулук ишмердүүлүгүнө байланыштуу болбостон, окуучунун окуу көндүмдөрүнүн өнүгүүсүнө түздөн-түз көз каранды. Ошондой эле окуу көндүмдөрдүн калыптануусу окуучунун өү алдынча иштей билүүсү жана билим алуусунун негизги дидактикалык шарты болуп эсептелет, ал эми алардын натыйжалуулугу бүтүндөй коомдун социалдык жана экономикалык жактан алга жылуусун шарттайт. Изилдөө дидактиканын фундаменталдуу, практикалык жактан маанилүү жана өспүрүм курактагы актуалдуу проблеманы чечүүгө арналган.

Диссертацияда коюлган милдеттер (эгер такталса) учурдагы актуалдуу проблеманы чечүүгө багытталып, мугалимдер, ата-энелер, жана окуучулар тарабынан биргелешкен иш-аракеттерди камтуу менен өспүрүмдөрдүн окуу көндүмдөрүн өнүктүрүү боюнча дидактикалык жактан зарыл жана натыйжалуу жыйынтыкка алып келет деп бүтүм чыгарууга болот.

Илимий натыйжалар.

Диссертациялык иш негизинен өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоого багытталып, төмөндөгүдөй теориялык жана практикалык натыйжалар келтирилген:

1. Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн педагогикалык шарттарын аныкталды жана илимий жактан негизделди. (Милдетте мындай эмес)

2. Өспүрүм курактагы окуучулардын окууга натыйжалуу окутуунун теориялык маселелери талдоого алынды?. (сүйлөм түшүнүксүз, бул жерде окуу көндүмдөрдүн теориясын талдоо натыйжага жатпайт, бул жерде талдоодон кийин келип чыккан натыйжа туруп, ал 1 милдет болуш керек эле).

3. Жалпы орто мектептерде жүргүзүлгөн окутуу-тарбиялоо процессинде окуу көндүмдөрүн жакшыртууга түрткү болгон педагогикалык технологиялар ачыкталып, баа берилди?. (ким баа берет? технологиялар иштелип чыкты болуш керек эле)

4. Жалпы орто мектептердеги мугалимдердин ата-энелер менен иштөө технологиясынын жаңы формалары такталды, окутуу-тарбиялоо процессине киргизилди.

Жалпысынан алганда натыйжалар милдеттердеги мүчүлүштүктөргө байланыштуу болуп, логикалык жана мазмундук жактан кайрадан иштеп чыгууну талап кылат. Мисалы, 1 милдет катары окуу көндүмдөрдүн теориялык негиздери аныктоо алдыга чыгышы иштин предметине ылайык келет. Иште бул милдет көмүскөдө калып, өтө жупуну орун берилген.

2. Милдет: Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо туура коюулган, бирок ал экинчи главада § 2.2. болуп келсе туура болот эле.

Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү.

Каралып жаткан диссертациялык иштин натыйжалары КР жана анын тышындагы мамлекеттерде педагогика тармагындагы орчундуу дидактикалык проблеманы чечүүгө арналаган илимий-практикалык изилдөө болуп эсептелет.

Каралып жаткан диссертациялык иште алынган илимий натыйжалар төмөнкүлөрдө ишке ашырылды:

Диссертациянын материалдары боюнча өспүрүмдөр үчүн “Мен олуттуу (бул эмне?) окуганга үйрөнүп жатам”, аттуу элективдик курстун программасы, “Ата-энелер клубу” аттуу кызматташтык формасы, “Академиялык аянтча” аттуу мугалимдердин кызматташтык формасы иштелип чыккан жана эксперименталдык программа түрүндө практикага киргизилген.

3. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Изденүүчү Ж.М. Айдарованын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет. Авторефераттын орус жана англис тилиндеги резюмеси талапка ылайык жазылган.

Айрым мүчүлүштүктөр: Изденүүчү Ж.М. Айдарованын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган «Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу диссертациялык ишинде негизинен жогоруда белгиленеген мүчүлүштүктөр орун алуу менен төмөнкүдөй оңдоо-түздөөнү талап кылган нерселерге көңүл буруу керек:

1. Изилдөөнүн предмети өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүү болгондуктан, окуу көндүмдөрдүн теориялык негиздерин аныктоо 1 милдет болуп, аны терең ачуу зарыл;
2. Педагогикалык модель жана шарттар калыптандыруучу эксперименттин негизги мазмуну катары экинчи же үчүнчү главда болуусу изилдөөнүн логикасына ылайык келет;
3. Окуу көндүмдөрдү өнүктүрүүнү 1 окуу предметти өздөштүрүү үлгүсүндө так жана даана берсе жакшы болмок;
4. Диссертациянын структурасында §1.2., §1.1 болушу; §1.3 экинчи главасынын 2.2. болушу туура болот; Экинчи главада §2.2. менен 2.3 бириктирип, сынчыл ойлоого байланышкан технологияларга басым жасаса жетиштүү болот, себеби алар белгилүү окутуу технологияларды камтып турат;
5. Диссертациялык иштин экинчи главасында изилдөө методу катары педагогикалык моделдештирүү ккаралган, бирок ал эмнегедир изилдөөнүн милдеттеринде орун алган эмес;
6. Констатациялык экспериментте окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн абалын изилдөө төрт суроо менен чектелгендиги анчалык ынандык эмес жана аныктоочу экспериментте текшерүүчү топтун эч зарылчылыгы жок, текшерүүчү эксперимент, калыптандыруучу эксперименттин натыйжаларын аныктоо максатында изилдөөнүн аягында берилиши абзел.

Сунуштар:

- изилдөөнүн милдеттерин тактоодон кийин натыйжаларды кайрадан тактоо керек;
- диссертациянын структурасы ирееттештирүүнү талап кылат;
- педагогикалык эксперименттин жыйынтыктарында берилген натыйжалар кантип, кайдан алынгандыгын ачыктоо зарыл;
- моделди берип туруп, анан интерпретациялоо керек, иште жана автореферетта тетирисинче болуп турат;
- моделдеги окуучулардын милдеттери стилистикалык жактан түздөөнү талап кылат;
- моделдеги принциптерде өнүктүрүүчүлүк принциптерге, мисалы тапшырмаларды дифференциалоо, сынчыл ойлоого мажбурлоо, өз алдынчалыкка үйрөтүү ж.б. сыятуу талаптарга басым жасалса жакшы болот;
- диссертацияда негизги изилдөө методу катары окуу китептерге анализ көп орунду ээлеп калаган, алардын ордуна педагогикалык моделди жана шарттарды кандайча ишке ашыргандыгына басым жасаса дагы жакшы болот эле.

4. Сунуштамалар:

Издeнүүчү Ж.М. Айдарованын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган “Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” аттуу диссертациялык ишиндеги материалдар дидактикалык жактан өтө баалуу жана өз убагында жазылган эмгек болгондуктан, кеңири коомчулук (билим берүү уюмдары, ата-энелер ж.б.) арасында кеңири жайылтууга арзыйт, андыктан методикалык колдонмо же илимий популярдуу маалыматтар түрүндө басылмаларда жарык көрүүсү зарыл.

Корутунду:

Издeнүүчү Ж.М. Айдарова тарабынан 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган “Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары»” аттуу диссертациялык иш учурда жана актуалдуу проблеманы коюу жана чечүү аракетинде жазылган илимий эмгек болуп эсептелет. Белгиленген мүчүлүштүктөргө карабастан, негизинен педагогика илимий багыты боюнча кандидаттык диссертациялык иштин талаптарына жооп берет деп баалоого болот.

7. Диссертациялык кеңештин эксперти п.и.д. профессор Н.А. Асипова сунуш кылынган документтерди карап чыгып, И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана Кыргыз билимдер академиясына караштуу Д 13.2.618 диссертациялык кеңешине Ж.М. Айдарова тарабынан жазылган “Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги педагогика илиминин кандидаттык окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишти (жогоруда белгиленген мүчүлүштүктөрдү четтетүүдөн кийин) алдын-ала коргоо үчүн кабыл алууга сунуштайт.

Эксперт, д.п.н., профессор

Н.А. Асипова

Дата

21.08.2019

А.С. Асипова

А. Кел мамгасын маанилери
Курашев Н.Т. / 6